שמות ג

א. אין דער היינטיקער סדרה ווערט דערציילט, אַז ווען דער אויבערשטער האָט געזאָגט משה רבינו אַז ער וועט זיין דער שליח ה' אַרויסצונעמען די אידן פון מצרים, האָט משה רבינו געזאָגט דעם אויבערשטן: „הנה אנכי בא אל בנ"י ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם"[1]. האָט אים דער אויבערשטער געענטפערט: „אהי' אשר אהי' . . כה תאמר לבנ"י אהי' שלחני אליכם. ויאמר עוד אלקים . . כה תאמר אל בנ"י ה' אלקי אבותיכם גו' שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור"[2].

רש"י, בפירושו על התורה, שטעלט זיך אויף די ווערטער „זה שמי לעלם" און איז מפרש[3]: „חסר וי"ו לומר העלימהו שלא יקרא ככתבו. וזה זכרי — למדו היאך נקרא. וכן[*] דוד הוא אומר[5] ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור".

דער פירוש הפשוט אין דעם פרש"י איז[6]: וויבאלד עס שטייט „זה (דער שם הוי' וואָס שטייט בתחלת הכתוב) שמי לעלם" — „חסר וי"ו", לערנט מען דערפון אפ אַז — „העלימהו" (לעלם — לשון העלם):

וויבאלד אַבער דער פסוק איז גלייך ממשיך „וזה זכרי" — אַז מען „דערמאָנט" יע דעם שם הוי' — איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז „העלימהו" מיינט ניט אַז מען זאָל אינגאַנצן ניט נוצן דעם שם, נאָר בלויז „שלא יקרא ככתבו". און דערפאַר (זאָגט רש"י) „וזה זכרי — למדו היאך נקרא" (און ווי (אויך) א בן חמש למקרא ווייס, אַז די קריאה פון „הוי" איז „אדנ"י").

ב. מען דאַרף אַבער פאַרשטיין:

א) מ'האָט שוין געזעדט כמה פעמים[7], אַז אין רוב המקומות שטעלט זיך רש"י ניט אפ אויף חסר ויתיר[8], וואָס דערפון איז א הוכחה, אַז דער ענין פון חסר ויתיר איז ניט קיין קשיא וועלכע מוז האָבן א תירוץ — וועז מען לערנט מקרא כפשוטו;

---

1) פרשתנו ג, יג.

2) שם, יד-טו.

3) ראה פסחים נ, א (ובפרש"י). קידושין עא, א (ובפרש"י). שמו"ר כאן (פ"ג, ז).

4) בצידה לדרך כאן (בשם הרמ"א ז"ל) שתיבות אלו הן ס"ס ברש"י, „שהרי בפסוק הזה שניהם שם של הוי' הוא (ולא — הוי' ואדנ"י) ואם כן הוא תיובתא ולא סייעתא". וכ"ה בס' הואיל משה (באר היטב) על פרש"י (להמטה משה — פראג, שעב (וצילוף ממנו)) כאן, ומסיים: ובמקצת ספרים אינו [וכן ליתא בדפוס ראשון ושני דפרש"י, ובכמה כת"י רש"י שתח"י].

אבל ראה בארוכה באר יצחק על פרש"י כאן שאין צורך לשבש הספרים, כי הכוונה בפרש"י היא (לא ש„זכרי" הוא שם אדנ"י, כ"א) דאדנ"י הוא „זכרי" דהוי', ע"ש בארוכה. וראה לקמן בסוף השיחה (ס"ז).

*) כפשטות ל' רש"י (פסחים וקידושין שם) „שני שמות לימדו".

5) תהלים קלה, יג.

6) ראה"ם כאן. וראה גם פרש"י פסחים שם (בפי' הא').

7) ראה ס' „כללי רש"י" (קה"ת תש"מ) פרק יג (בהוצאת תנש"א — פי"ד) (ושו"נ). ועוד.

8) ובפסוק דידן גופא נאמר „לדר דר" — חסר וי"ו (כמו שהעיר ברמב"ן) ורש"י לא פירשו (משא"כ לפ"ז — בלדרת עולם (נח ט, יב)). — וצע"ק שלא העירו במפרשים (שראיתי) עה"פ ס"פ בשלח.

און אין די (געציילטע) ערטער וואו רש"י איז מפרש אַ פסוק לויט אַ חסר או יתיר, איז דער הכרח אויף דעם (ניט מצד דעם חסר אַדער יתיר כשלעצמם, נאָר) מצד אַן אַנדער שאלה אין פסוק.

דאַרף מען האָבן אַ ביאור בנדו"ד: וואָס איז דער הכרח אין פשוטו של מקרא פון „זה שמי לעלם" צו מפרש זיין אַז „העלימהו שלא יקרא ככתבו"?

ב) ואדרבה — לכאורה איז דער פירוש ניט לפי פשוטו של מקרא: די ווערטער „זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור" זיינען (בפשטות[9]) בהמשך צו דער תשובה אויף שאלת משה „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם", וואָס אויף דעם האָט דער אויבערשטער געזאָגט משה'ן אַז ער זאָל זאָגן אידן „אהי' שלחני אליכם . . ה' אלקי אבותיכם גו' שלחני אליכם" — ווי פאָסט דאָ אַריין דער המשך „זה שמי גו" — צו מודיע זיין דעם דין אין וואָס פאַר אַן אופן עס דאַרף זיין קריאת השם[10]?

ג) נאָך מער: דאָ גופא שטייט דאָך „הוי' אלקי אבותיכם", אַז „אלקי אבותיכם" איז „הוי'"; און ווי מען גע־פינט טאָקע מערערע מאָל בא „אבותי־כם" — אברהם יצחק ויעקב — אַז עס ווערט דערמאָנט דער שם הוי'[11]. איז אויב מ'זאָל זאָגן, אַז ביים מודיע זיין וועגן דעם שם הוי' דאַרף מען באַווא־רענען דעם דין פון „לא יקרא ככתבו" — האָט דאָך דאָס געדאַרפט באַווארנט ווערן וואו דער שם הוי' שטייט צום ערשטן מאָל, עכ"פ ביי די גאָר פריער־דיקע פסוקים[12]?

ד) אין דער ראי' וואָס רש"י ברענגט „וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור" (אַז עס זיינען דאָ צוויי אופנים אין שם הוי', כתיבתו און „זכרך" — קריאתו[13]) — למאי נפק"מ אַז דאָס האָט געזאָגט דוד („וכן דוד הוא אומר")?

ג. וי"ל די נקודת הביאור אין דעם:

רש"י קומט פאַרענטפערן אַ תמי' אין פשט פון דעם ענין: אויף שאלת משה „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם" האָט דער אויבערשטער אים געענט־פערט: „אהי' אשר אהי' ויאמר כה תאמר לבנ"י אהי' שלחני אליכם". דערנאָך שטייט אין אַ באַזונדער פסוק: „ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בנ"י ה' אלקי אבותיכם גו' שלחני אליכם זה שמי גו".

איז ניט מובן[14]:

א) וואָס איז ניט מספיק אין די ערשטע אמירות פון אויבערשטן — „ויאמר גו' אהי' . . ויאמר גו' אהי' שלחני אליכם", אַז עס זאָל זיין נויטיק נאָך אַן אמירה, „ויאמר עוד אלקים גו"[15]?

---

9) וראה לקמן סעיף ג ואילך.

10) כן הקשה גם באלשיך כאן (שאלה הי').
— ע"ד הפשט הי' אפ"ל, דמכיון שמשה הוצרך להודיעם „מה שמו" ולא הי' יכול לומר להם שם הוי' ככתבו, הוצרך להודיעם החילוק בין כתיבת שם הוי' וקריאתו.
אבל אינו תירוץ מספיק. כי סו"ס, מכיון שהקב"ה הודיע להאבות השם, הי' ראוי להודיע אז (—ובמילא גם בפרש"י שם) שאינו נקרא ככתבו (כקושיית האלשיך שם, וכדלקמן בפנים). וראה לך יב, ח: ויקרא בשם הוי'. ועוד.

11) וראה פרש"י ומפרשים לר"פ וארא (ו, ג).

12) כן הקשה גם באלשיך כאן.

13) ראה דברי דוד (להט"ז) כאן. וראה לעיל סוף הערה 4.

14) כן הקשו כמה ממפרשי התורה.

15) והרי בפסוק הא' עצמו מבאר רש"י מה שנאמר עוה"פ „ויאמר כה תאמר גו".

ב) נאָכמער: די אמירה איז בסתירה צו פריער: פריער זאָגט דער אויבערשטער „כה תאמר לבני אהי״ה שלחני אליכם״, און גלייך דערנאָך — „כה תאמר אל בני ישראל הוי׳ אלקי אבותיכם גו׳ שלחני אליכם״?!

מוז מען דעריבער זאָגן, אז די דריטע אמירה איז בלויז א תוספת ביאור אויף די ערשטע אמירות. ד.ה. אז די אמירות „ויאמר גו׳ אהי״ה אשר אהי״ה ויאמר גו׳ אהי״ה שלחני אליכם״ זיינען דער ענטפער אויף דער שאלה „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם״: נאָר כדי אז דער תוכן פונעם ענטפער זאָל זיין פאָרשטאַנדיק און זיך בעסער אָפּלייגן ביי אידן, האָט דער אויבערשטער מוסיף געווען נאָך אַן ענין — „ויאמר עוד גו׳ זה שמי גו״, וואָס דאָס איז א תוס׳ ביאור אויף „אהי״ה שלחני אליכם״.

דאָרף מען פאָרשטיין: מיט וואָס איז די לעצטע אמירה (ניט נאָר ניט סותר, נאָר אדרבא) מוסיף הסברה אויף די ערשטע?

ד. וועט מען דאָס פאָרשטיין בהקדם הביאור אין דעם וואָס רש״י איז מפרש[16] „אהי״ה אשר אהי״ה״ — „אהי״ה עמם בצרה זאת אשר אהי״ה עמם בשעבוד שאר מלכיות״.

פון פשטות לשון רש״י איז משמע (ווי דער רמב״ן איז מפרש[17]) אז „אהי״ה אשר אהי״ . . אהי״ (שלחני)״ איז ניט אַן ענטפער אויף „מה שמי״, אָ שם[18] נאָר אויף „מה אומר אליהם״ — דער אויבערשטער האָט געענטפערט און איבערגעגעבן דורך משה׳ן אז די אידן זאָלן זיך פאָרלאָזן אויפן אויבערשטן אז ער וועט זיי אויסלייזן (ווייל „אהי״ה עמם בצרה זאת כו׳ בשעבוד שאר מלכיות״).

איז ניט מובן (עכ״פ ניט גלאָטיק): וויבאָלד דאָס קומט אַלס ענטפער אויף „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם״ — וואָלט דאָך מער מתאים געווען, ע״פ פשוטו של מקרא, צו לערנען (ווי עס לערנען טאָקע כו״כ פשטנים[19]) אז „מה אומר אליהם״ איז פירושו וואָס איז „שמו״ און דער ענטפער איז אז „אהי״ה אשר אהי״ה״ איז שמו של הקב״ה

[און ווי מפרשים[20] זיינען מאריך ווי דער שם אהי״ה ווייזט אויף אמיתית המציאות פון דעם אויבערשטן].

---

16) מברכות ט, ב (ושם „הייתי״. ובפרש״י „אהי״ה — בהתאם ללשון הכתוב. ואכ״מ). שמו״ר כאן (פ״ג, ו).

17) ג, יג. — וראה גם לעיל ע׳ 11 [ומשנ״ת שם ע׳ 12 ואילך (ע״פ שבועות לה, סע״א. וראה הנסמן בהערה 3 שם) — הוא ע״ד ההלכה. אבל בפרש״י עה״ת (פשוטו של מקרא) יש לפרש הכוונה כפשטות לשונו, ש„אהי״ה עמם בצרה זאת כו״ אינו „שם״י].

18) שתי הדעות בזה ראה רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ו ה״ב ובנ״כ. שו״ע יו״ד סרע״ו ס״ט ובנ״כ. וראה לעיל ע׳ 10 ואילך. וש״נ.

19) ראה רשב״ם, ראב״ע (ג, טו), ספורנו, אברבנאל (ועוד) כאן.

20) ראה (נוסף על הנסמן בהערה הקודמת) — רמב״ן, בחיי ועוד. וראה רמב״ם בתחלתו (יסוד היסודות כו׳ שיש שם מצוי כו׳ וכל הנמצאים כו׳ מאמיתת המצאו), מו״נ ח״א פס״ג (ונת׳ לעיל ע׳ 13 ואילך). ואכ״מ.

---

*) בגו״א ועוד כאן פירשו גם בפרש״י (מחל זה) ש„אהי״ אשר אהי״ הוא שם המורה על מציאותו ית׳. ע״ש. אבל ענין זה אינו אפילו ברמז בלשון רש״י.

באוה״ח כאן ד״שם זה יתייחס למדת הרחמים . . לצד שיהי׳ עם ישראל בצרתם״. אבל: (א) בפרש״י — דשם הוי׳ הוא מדת הרחמים (כדלקמן ס״ה). (ב) פשטות ל׳ רש״י הוא שזוהי בשורה והבטחה ש„אהי״ עמם בצרה זאת . . אהי״ עמם בשעבוד שאר מלכיות״. ועוד.

אבער רש"י לערנט אז „אהי' אשר אהי"ה איז (ניט א שם, נאר א ביאור אז) „אהי' עמם בצרה זאת כו'"?

איז דער ביאור אין דעם:

דאס וואס רש"י לערנט אזוי דוקא (אז „אהי' אשר אהי"ה" איז ניט א שם, נאר דאס מיינט „אהי' עמם בצרה זאת כו'") איז ווייל דוקא לויט דעם פירוש אין די ווערטער — ווערט פארענטפערט די שאלה „ואמרו לי מה שמו" ווי זי איז מובנת ע"פ פשוטו של מקרא, כדלקמן.

ה. לערנענדיק דעם פסוק „ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם" שטעלט זיך גלייך די תמי': צי דען האט משה (און די אידן) ניט געווואוסט שמו של הקב"ה[21]?!

נאכמער: פארוואס זאל משה מיינען אז אידן וועלן פרעגן „מה שמו"? — די אידן האבן זיכער געווואוסט שמו של הקב"ה. והא ראי': משה גופא האט געזאגט צום אויבערשטן „הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם" — היינו, אז אידן האבן געווואוסט וועגן דער מציאות פון „אלקי אבותיכם", א ידיעה וואס זיי האבן מקבל געווען פון די אבות — איז כשם ווי די אבות האבן איבערגעגעבן לבניהם אחריהם וועגן דער מציאות פון „אלקי אבותיכם", האבן זיי דאך זיכער אויך איבערגעגעבן צו די אידן „שמו" של הקב"ה וועלכע זיי האבן דערמאנט בתפילותיהם וכו'.

ועוד: ע"פ פשטות האבן אידן געווואוסט אז דער אויבערשטער וועט זיי גואל זיין פון מצרים. כמובן אויך פון דעם[22] וואס יוסף האט משביע געווען זיינע ברידער „פקוד יפקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה"[23], וואס די שבועה האט מען געדארפט איבערגעבן צו זייערע קינדער כו'[24] כדי צו באווארענען אז „והעליתם את עצמותי מזה".

איז תמוה: בשעת משה וועט קומען אנזאגן די אידן אז דער אויבערשטער וועט זיי ארויסנעמען פון גלות מצרים — פארוואס זאלן אידן פרעגן בכלל און „מה שמו" בפרט?!

מפרשים לערנען[25], אז דער פירוש אין „מה שמו" איז — מיט וועלכן „שם" וועט זיין די גאולה. וואהרום „הוא יתברך נקרא לפי פעולותיו"[26] (בלשון המדרש כאן[27]: לפי מעשי אני נקרא). און דאס וועלן אידן פרעגן: מיט וועלכן „שם" (ובמילא) אין וואס פאר אן אופן — וועט דער אויבערשטער גואל זיין אידן? צי „במדת[28] א־ל שד"י . . שעמדה לאבות [שבה נעשו להם נסים נסתרים[29]] או במדת רחמים עליונים שתעשה בה אותות ומופתים מחודשים ביצירה"

---

21) ברשב"ם כאן „כי איני מכיר ויודע שמך המיוחד". אבל בפרש"י לעיל (ב, יד) „שהרגו בשם המפורש".

22) נוסף על המובן בפשטות, שהבטחת הקב"ה ליעקב „ואנכי אעלך גם עלה" (ויגש מו, ד) שלכן „אל תירא מרדה מצרימה" (שם, ג) — מסר יעקב גם לבניו כדי שגם הם לא ייראו מלרדת מצרימה, ונמסר מבניו לבניהם כו'. וראה ויחי מח, כא. פרש"י שבהערה הבאה.

23) ויחי נ, כה (ושם, כד). וראה רש"י פרשתנו ג, יח: סימן זה מסור כו'.

24) ראה רש"י בשלח (יג, יט) „השביעם שישביעו לבניהם".

25) ראה רמב"ן, ספורנו, גור"א ועוד כאן.

26) לי הגור"א כאן.

27) שמו"ר פ"ג, ו. וראה פרש"י לעיל (וישלח לב, ל) בנוגע למלאך.

28) לי הרמב"ן (והועתק בבחיי) כאן. ובגור"א כאן באו"א קצת (ע"ש).

29) הוספת הבחיי על לשון הרמב"ן.

— וואָס דער פירוש האָט אויך אַן אָרט אין דרך הפשט (ועד כדי כך, אַז רש"י דאַרף עס אפילו ניט אויסטייטשן) — ווייל רש"י האָט שוין מפרש געווען גלייך בתחלת פירושו על התורה (אויף „בראשית ברא אלקים"[30]), אַז שם „אלקים" איז מדת הדין און שם הוי' איז מדת הרחמים. ווייס מען שוין (אויך דער בן חמש למקרא) אַז יעדער „שם" ווייזט אויף אַן אַנדער הנהגה.

אָבער דער תירוץ איז ניט מספיק. ווייל סוף סוף — פֿאַרוואָס זאָל מען מיינען אַז אידן וועלן דוקא וועלן וויסן געוני מיט וועלכער „מדה" וועט דער אויבערשטער זיי גואל זיין (ביז אַז משה האָט געזאָגט מיט אַ פשיטות — „ואמרו לי מה שמו") — למאי נפק"מ דעם אופן הגאולה, אָבי מ'וועט וואָס שנעלער נגאל ווערן פון דעם קושי השעבוד! והעיקר — פֿאַרוואָס זאָל עס ביי זיי זיין בגדר ספק — וויבאַלד עס איז אַן ענין של גאולה וועט עס זיין מצד מדת הרחמים[31]!

ו. איז די הסברה בזה:

דער פירוש אין „ואמרו לי מה שמו" איז ניט נאָר אַ שאלה (מצד העדר הידיעה) — נאָר (בעיקר) אַ קשיא וסתירה, וואָס אידן וועלן בפשטות פרעגן ווען משה וועט זיי איבערגעבן אַז „אלקי אבותיכם שלחני אליכם" אַרויס־צונעמען זיי פון מצרים:

אידן האָבן דאָך אין גלות מצרים דורכגעמאַכט ניט בלויז דעם קושי השעבוד פון עבודת פרך[32], וואָס האָט געדויערט אַ משך זמן רב[33], נאָר אויך די גזירה פון „כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"[34], ביז (ווי רש"י ברענגט אַראָפ[35]) אַז פרעה „הי' שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם" —

איז אויב דער מצב פון די אידן האָט געפּוּלט, אַז „אלקי אבותיכם" זאָל זיך מרחם זיין אויף די „בנים" און זיי גואל זיין פון גלות מצרים (ראה ראיתי את עני עמי גו' צעקתם שמעתי גו' וארד להצילו גו'[36]) — ווי קומט עס וואָס ער האָט מלכתחילה דערלאָזט אַז זיי זאָלן דורכמאַכן אַזאַ גלות נורא, ובמשך שנים רבות?!

און דאָס איז געווען שאלתו של משה: „הנה אנכי בא אל בנ"י ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם (מוז דאָס אַרויסרופן) ואמרו לי מה שמו" — אידן וועלן תיכף פרעגן: וואָס פאַר אַ „שם" און הנהגה איז דאָס, וואָס דערלאָזט אַזאַ מצב של גלות מאויים ובמשך הרבה שנים, און ערשט נאָך דעם ווי טויזנ־טער און טויזנטער אידישע קינדער זיי־נען אומגעקומען, ר"ל, קומט דער אַנזאַג פון „צעקתם שמעתי גו' וארד להצילו"? און משה איז מוסיף ומדגיש אַז דאָס איז

30) בראשית א, א ד"ה ברא אלקים. וכן בפרש"י נח ח, א. ועוד. — וכן מפרש תוכן השם א־ל שד"י (פרש"י לך יז, א. תולדות כח, ג).

31) ומ"ש הרמב"ן „במדת רחמים עליונים (ש)תעשה בה אותות ומופתים מחודשים ביצירה" — הרי: (א) בפרש"י לא הוזכר שמשם הוי' באים „מופתים מחודשים ביצירה". (ב) ועיקר (כנ"ל בפנים): העיקר הוא שיגאלו משעבוד וגלות מצרים, ומהי הפשיטות שבנ"י ישאלו על אופן הגאולה (וכן קשה במ"ש בגור"א כאן). ועוד.

32) לעיל א, יג־יד.

33) שהרי „משה בן שמונים שנה (ואהרן גר) בדברם אל פרעה" (וארא ז, ז) והשעבוד התחיל לפני לידת משה. וראה פרשתנו לעיל ב, כג (ובפרש"י). וראה רש"י שה"ש ב, יא ד"ה הגשם.

34) לעיל א, כב.

35) ב, כג.

36) ג, ז ואילך.

אויך בא עם א שאלה־צעקה — „מה אומר אליהם"?

אויף דעם איז געווען דער ענטפער פון אויבערשטן „אהי' אשר אהי'", טייטשט רש"י „אהי' עמם בצרה זאת כו'":

ס'איז ניט ח"ו אז במשך זמן הגלות „פארקוקט" דער אויבערשטער אויף די צרות פונעם גלות המר, נאר אדרבה — „אהי' עמם בצרה זאת", דער אויבערשטער געפינט זיך צוזאמען מיט די אידן „בצרה זאת". וואס דאס איז מדגיש, אז דער אויבערשטער געפינט זיך מיט אידן ניט בלויז אין דעם זעלבן מקום, נאר ער געפינט זיך כביכול אין דער צרה, וכמש"נ[37] „בכל צרתם לו צר" — בשעת אידן זיינען אין א צרה, ווערט דערפון, כביכול, דעם אויבערשטן'ס צרה.

ז. אע"פ אז מיט דעם ענטפער „אהי' אשר אהי'" האט דער אויבערשטער באַוואַרנט די טענה עיקרית פון אידן (אז זיי זאלן ניט מיינען אז דער אויבערשטער טראכט (פילט) ניט ח"ו זייערע ליידן אין גלות) — פאדערט זיך אבער א הסברה: ווי שטימען די צוויי ענינים, אז דער אויבערשטער געפינט זיך מיט אידן „בצרה" (און אין אן אופן פון „לו צר"), וביחד עם זה דערלאזט ער אז די צרה זאל אנגיין?

אויף דעם איז געקומען, צוגעגעבן געווארן די אמירה — „ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בנ"י ה' אלקי אבותיכם שלחני אליכם זה שמי לעלם" — „חסר וי"ו . . העלימהו שלא יקרא ככתבו":

„אלקי אבותיכם (ועלכער) שלחני אליכם" איז שמו הוי', מדת הרחמים — און הוי' איז צוזאמען מיט אידן בצרת גלותם. ווי אזוי דערלאזט ער דעם קושי השעבוד פון גלות — איז עס (ניט דערפאר וואס בשעת'ן גלות איז ח"ו ניטא די רחמים פון אויבערשטן, נאר) די רחמים זיינען אין אן אופן פון העלם[38], „העלימהו".

אבער אויך דערויף קען זיין א טענה: וויבאלד אז די רחמים זיינען ווי בהעלם, איז וואס איז די תועלת דערפון וואס „אהי' עמם בצרה"?

אויף דעם איז דער פסוק ממשיך — „וזה זכרי לדור דור" — „למדו היאך נקרא": אע"פ אז דער שם הוי' איז אין אופן פון „העלימהו", איז דא ונקרא, דער „זכרי" פון הוי' — אידן געדענקען און דערמאנען און רופן עס ארויס, נאר די קריאה (פון הוי') איז מיט די אותיות אדנ"י. ד.ה. ווען אידן זאגן אדנ"י איז דאס (ניט נאר דער שם (און הנהגה פון) אדנ"י, נאר דאס איז) די קריאה פון הוי' (נאר ווי הוי' (רחמים) ווערט נקרא (ונתגלה)[39] דורך די אותיות פון אדנ"י)[40].

[און אויף דעם ברענגט רש"י די ראי' „וכן דוד הוא אומר ה' שמך לעולם ה'

---

37) ישעי' סג, ט. וראה רש"י לעיל (ג, ב) „משום עמו אנכי בצרה" (תהלים צא, טו). וכדחז"ל על ב' הכתובים (תענית טז, א).

38) ראה רש"י לעיל (ב, כה): נתן עליהם לב ולא העלים עיניו. וראה פרש"י וילך (לא, יז): והסתרתי פני — כמו שאיני רואה בצרתם (נת' בלקו"ש חל"ד ע' 194 ואילך).

39) דוגמא בפש"מ (ויגש מה, ה־יז): מכרתם אותי הנה — כי למחי' שלחני אלקים גו' לשום לכם שארית גו' — לאחרי כב שנה!

40) ראה גם באר יצחק על פרש"י כאן (וראה לעיל הערה 4).

זכרך לדור ודור״: אין דעם פסוק קומט (צו) די הדגשה, אז אין ביידע אופנים — סיי ״שמך לעולם״ און סיי ״זכרך לדור ודור״ — זיינען ביידע פאַרבונדן מיט שם הוי׳: אויך ״זכרך״ (דער שם וואס מען דערמאַנט און מ׳איז קורא) איז ״הוי׳ זכרך גו׳״[40].

און דאס איז דער ענטפער אויף דער שאלה ״מה שמו״ — פון וועלכן ״שם״ קומט די הנהגה מלמעלה: ס׳איז ״ה׳ אלקי אבותיכם״ — א הנהגה פון רחמים, נאר ווי ״הוי׳״ (רחמים) איז אין אן אופן פון ״זה שמי (איז) לעלם וזה זכרי לדור דור״: די רחמים פועל׳ט, אבער — אויף א העלם׳דיקן אופן[41].

ח. ע״פ כל הנ״ל [אז ״זה שמי לעלם גו׳״ איז א המשך וביאור אויף ״אהי׳ אשר אהי׳ אהי׳ עמם בצרה זאת״] קען אבער וועלן א ספק (ביז — א טעות) צי די הלכה וועלכע קומט ארויס דערפון אז ״זה שמי לעלם״ — ״העלימהו שלא יקרא ככתבו״ — איז פאַרבונדן דוקא מיטן מצב פון גלות: משא״כ ניט אין זמן הגלות (וועו די רחמים פון אויבערשטן איז בגלוי) איז די קריאה ככתבו.

— באַוואַרנט עס רש״י מיט דעם דיוק — ״וכן דוד הוא אומר כו׳ ה׳ זכרך לדור ודור״ — (אפילו) בימי דוד, וועו ס׳איז ניט געווען א מצב פון גלות, איז די הלכה — א חילוק פון כתיבת שם הוי׳ און זכרך — אופן קריאתו.

און ווי רש״י ברענגט אראָפ שפעטער בפירושו[42], אז ״לא ניתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם וזהו בית הבחירה״.

און לעתיד לבא, וועו ״ונגלה כבוד ה׳ וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי׳ דבר״[43], וועט זיין די קריאת השם ככתבו״ בכל מקום,

בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש״פ שמות תשמ״ג)

---

41) ועפ״ז מובן מה שענין זה נאמר כאן דוקא (ולא לפנ״ז בנוגע להאבות כו׳) — כי הנהגה (ושם) זו, ד״זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור״, מתאימה למצב זה דוקא (דגלות ושעבוד מצרים).

42) יתרו כ, כא.

43) ישעי׳ מ, ה.

44) פסחים נ, א.